

KOZLOV proti FÍNSKU

Rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva z 28. mája 1991

Pán Oleg Kozlov podal proti Fínsku sťažnosť Európskej komisii pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“) 9. júla 1990, ktorá bola v ten istý deň zaregistrovaná pod číslom 16832/90.

PRÁVNE SKUTOČNOSTI

Skutočnosti tohto prípadu tak, ako ich predložili strany, možno zhrnúť takto:

Sťažovateľ, narodený roku 1970, je občanom Sovietskeho zväzu. Pred Komisiou ho zastupuje pán Markku Fredman, právnik pôsobiaci v Helsinkách.

Osobitné okolnosti prípadu

V roku 1987 sťažovateľ začal študovať na univerzite v Saratove v Sovietskom zväze. V roku 1988 bol povolaný na vojenskú službu. V Sovietskom zväze neexistuje právo oslobodenia od vojenskej služby na základe námietky z dôvodu svedomia. Po tom, ako sťažovateľ vykonával vojenskú službu dva týždne, oznámil vojenským orgánom, že nemôže vo výkone vojenskej služby pokračovať, pretože mu to spôsobuje morálne a etické problémy. Sťažovateľ bol potom zadržiavaný v dvoch rôznych vojenských nemocniciach tri a pol mesiaca, počas ktorých bol podrobený zlému zaobchádzaniu, napríklad podávali mu medziiným injekcie sírnych látok, ošetrovanie mu spôsobilo bolesť a vedľajšie účinky, ako sú problémy so zrakom, sluchom a rečou. Na protest začal držať hladovku.

Keď sťažovateľa prepustili z nemocnice, vojenské orgány mu dali do vojenskej knižky pečiatku, ktorá potvrdzovala, že je duševne chorý. To malo za následok, že nemohol pokračovať v štúdiách, pracovať, vybrať si miesto trvalého pobytu, dostať pas alebo vodičský preukaz, oženiť sa a založiť si rodinu alebo zúčastniť sa verejných volieb ani ako volič, ani ako kandidát.

Dňa 19. júna 1990 sťažovateľ uniesol sovietske lietadlo, ktoré letelo do Murmanska. Lietadlo pristálo v Helsinkách, kde sa sťažovateľ vzdal a bol uväznený. Počas únosu lietadla nebol nikto zabitý ani zranený.

Sťažovateľ si ešte v ten istý deň, ako ho uväznili, podal žiadosť o politický azyl do Spojených štátov amerických. Dňa 20. júna 1990 požiadal o politický azyl aj Fínsko. Predtým, ako malo byť rozhodnuté o jeho azyle, požiadal o prepustenie, aby mohol predložiť doplnujúce doklady zo Sovietskeho zväzu, najmä, aby mu jeho matka v Sovietskom zväze mohla poslať vojenskú knižku.

Dňa 21. júna 1990 sťažovateľa podozrivého z trestného činu únosu civilného lietadla Mestský súd (*raastuvanoikeus, rídstuvurätten*) v Helsinkách poslal späť do vyšetrovacej väzby. Mestský súd rozhodol, že prípad sa má prejednať pred Okresným súdom (*kihlakunnanoikeus, häradsrätten*) vo Vantaa 17. júla 1990.

Dňa 28. júna 1990 sovietska vláda požiadala o vydanie sťažovateľa do Sovietskeho zväzu, odvolávajúc sa na dvojstrannú Zmluvu medzi Fínskom a Sovietskym zväzom na zabránenie únosov civilných lietadiel z roku 1974 (ďalej len „zmluva z roku 1974“) a na zatykač, ktorý vydala KGB. Sťažovateľ však tvrdil, že fínskej vláde nebol predložený žiaden zatykač, ale len dokument, podľa ktorého má byť sťažovateľ „držaný vo väznici“ (podľa prekladu Ministerstva zahraničných vecí Fínska) alebo „držaný pod dohľadom“ [podľa prekladu Ústrednej kriminálnej polície (*keskusrikospoliisi, centralkriminalpolisen*) Fínska]. Tento dokument vydala KGB v Lotyšsku a potvrdil ho miestny „prokurátor“.

Dňa 29. júna 1990 ministerstvo spravodlivosti požiadalo Najvyšší súd (*korkein oikeus, högsta domstolen*), aby sa vyjadril k otázke sťažovateľovho vydania.

Dňa 2. júla 1990 fínske ministerstvo vnútra zamietlo žiadosť sťažovateľa o azyl poznamenajúc, že podľa Dohovoru Organizácie Spojených národov o právnom postavení utečencov nemá právo na azyl, pretože dohovor nemožno aplikovať na osobu podozrivú zo spáchania závažného nepolitického trestného činu mimo krajiny, z ktorej utiekol. Navyše sťažovateľ nepredložil žiadne hodnoverné dôvody, ktoré by podporili jeho žiadosť. Proti tomuto rozhodnutiu nebolo prípustné odvolanie.

Sťažovateľ sa následne zabarikádoval vo svojej cele na jeden týždeň, kým polícia nevstúpila do cely násilným vylomením dverí.

Dňa 3. júla 1990 Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov postúpil ministerstvu vnútra vyjadrenie, ktoré však malo všeobecný charakter a nezaoberalo sa osobitne sťažovateľovým prípadom.

Dňa 6. júla 1990 právny zástupca sťažovateľa podal novú žiadosť o politický azyl vo Fínsku, odvolávajúc sa na svoju predchádzajúcu žiadosť o povolenie predložiť ďalšie dôkazy.

Dňa 10. júla 1990 Najvyšší súd predložil ministerstvu spravodlivosti svoje vyjadrenie týkajúce sa vydania. Jeho znenie je v jeho dôležitých častiach takéto:

„V tomto prípade neexistujú okolnosti, ktoré by naznačovali, že Kozlov nemal vo Fínsku garantované všetky ľudské práva podľa Paktu OSN o občianskych a politických právach a Európskeho dohovoru o ľudských právach a ustanovenia uvedených dohovorov, vzhľadom na okolnosti tohto prípadu, ani nevytvárajú prekážku na to, aby bol Kozlov vydaný do Sovietskeho zväzu.

Preto možno žiadosti o vydanie pre (sťažovateľov) trestný čin únosu lietadla v súlade so zákonom vyhovieť ...“.

Najvyšší súd však rozhodol, že vydanie nemožno uskutočniť pre sťažovateľov trestný čin spočívajúci v tom, že ilegálne opustil Sovietsky zväz.

Dňa 13. a 16. júla 1990 sťažovateľa vyšetroval nezávisle hlavný lekár, psychiater a psychológ, ktorí ho uznali za duševne zdravého.

Dňa 17. júla 1990 sťažovateľa predviedli pred Okresný súd vo Vantaa s cieľom prejednať trestný čin únosu lietadla. Štátny prokurátor na žiadosť ministerstva spravodlivosti požiadal o odklad prednesenia obvinenia o dva týždne, odvolávajúc sa na nedostatok času, ktorý mal na prípravu prípadu, a na prioritu konania týkajúceho sa sťažovateľovho vydania. Jeho žiadosti okresný súd vyhovel. Odvolal sa pri tom na zmluvu z roku 1974, na skutočnosť, že ešte stále prebiehalo prešetrovanie žiadosti o vydanie, na vážny charakter a na význam prípadu pre verejnosť, ako aj na skutočnosť, že prokurátor dostal vyšetrovací spis iba 11. júla 1990, a tak nemal dostatok času na posúdenie, či bolo vykonané vyšetrovanie dostatočné na prípravu obžaloby. Okresný súd navyše poznamenal, že podľa fínskych právnych predpisov by nebol vymeraný trest menší ako dva roky väzenia a že je tu riziko, že sťažovateľ by mohol uniknúť spravodlivosti.

Dňa 23. júla 1990 sa sťažovateľov právny zástupca telefonicky skontaktoval s bratom sťažovateľa v Sovietskom zväze. Ten prisľúbil doniesť sťažovateľovu vojenskú knižku spolu s písomnou správou od členov sťažovateľovej rodiny na Fínske veľvyslanectvo v Moskve. Nič sa však v tejto veci neurobilo.

Dňa 24. júla 1990 bola zamietnutá druhá žiadosť sťažovateľa o politický azyl.

V ten istý deň ministerstvo spravodlivosti rozhodlo vydať sťažovateľa do Sovietskeho zväzu s podmienkou, že bez súhlasu fínskeho ministerstva spravodlivosti nebude stíhaný za žiaden iný trestný čin, ktorý spáchal pred jeho vydaním okrem únosu lietadla, ani potrestaný zaň, ani vydaný do tretej krajiny. Vláda ďalej vyjadrila želanie, aby mohla monitorovať vyšetrovanie a prejednávanie sťažovateľovho prípadu v Sovietskom zväze. Proti rozhodnutiu o vydaní nebolo prípustné odvolanie.

Dňa 26. júla 1990 sa sťažovateľ v cele podrezal žiletkou.

Dňa 27. júla 1990 bol sťažovateľ odovzdaný orgánom Sovietskeho zväzu.

V auguste ministerstvo zahraničných vecí požiadalo Sovietsky zväz o povolenie pre svojho zástupcu na návštevu sťažovateľa. Toto povolenie mu nebolo udelené.

Od 21. júna do 24. júla 1990 bol sťažovateľ vo vyšetrovacej väzbe podľa zákona o donucovacích prostriedkoch pri vyšetrovaní trestných činov (*pakkokeinolai 450/87, tvíngsmedelslagen 450/87*). Od 24. júla do 27. júla 1990 bol zadržívaný podľa zákona o vydávaní (*laki 456/70 rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta, lag 456/70 om utlämning för brott*).

Sťažovateľ predložil nedatované vyjadrenie od Amnesty International z leta 1990, ktoré sa týkalo všetkých únoscov lietadiel zo Sovietskeho zväzu, ktorí boli v tom čase uväznení vo Fínsku a vo Švédsku. Jeho znenie je v jeho dôležitých častiach takéto:

„Amnesty International už po mnoho rokov naliehavo žiada sovietske orgány, aby zosúladiли svoje právne predpisy s medzinárodnými záväzkami v oblasti ľudských práv, medzi iným, aby uznali právo námietky z dôvodu svedomia týkajúce sa vojenskej služby a právo sovietskeho občana opustiť vlastnú krajinu a vrátiť sa do vlasti. Amnesty International by bola vážne znepokojená, keby bol po svojom návrate do ZSSR XY stíhaný alebo uväznený z týchto dôvodov.

Preto Amnesty International apeluje na fínske a švédske úrady, aby pri posudzovaní či vydať XY do ZSSR získali od sovietskej vlády garanciu, že vydaná osoba nebude súdne stíhaná na základe obžaloby týkajúcej sa uplatnenia týchto jeho ľudských práv.“

Vláda uviedla, že po vydaní ju sovietske úrady informovali, že sťažovateľ bol podozrený súdnolekárskeho vyšetreniu duševného stavu v Lotyšsku a že bol uznaný za „duševne zdravého“. Sťažovateľ však namietal, že trpel duševnými poruchami,

ktoré mali nepriaznivý vplyv na jeho trestnoprávnu zodpovednosť a požiadal o opätovné vyšetrenie. Koncom septembra 1990 sťažovateľa poslali na druhé vyšetrenie, ktoré sa však neskončilo do 21. decembra 1990. Očakávalo sa, že proces sa bude konať v januári 1991. Vláda sa vyjadrila, že na proces, ktorý bude prístupný verejnosti, vyšle pozorovateľa.

Sťažovateľov právny zástupca uviedol, že do konca februára 1991 nedostal žiadnu informáciu o dátume konania sťažovateľovho procesu. Ďalej uviedol, že už niekoľko mesiacov nedostal žiadnu informáciu od vlády týkajúcu sa konania po vydaní. Nakoniec vyhlásil, že sa zdá, že vláda nekriticky prijala informáciu, ktorú jej poskytli sovietske úrady, a poprel, že sťažovateľ požiadal o druhé vyšetrenie duševného stavu.

Podľa informácií, ktoré neskôr poskytol sťažovateľov právny zástupca, sťažovateľa uznali za duševne zdravého na konci druhého psychiatrického vyšetrenia, ktoré sa skončilo v decembri 1990. Proces sa konal 11. až 13. marca 1991. Dňa 14. marca 1991 súd uznal sťažovateľa vinným z nezákonného zmocnenia sa lietadla a odsúdil ho na päť rokov väzenia „so sprísneným režimom“.

Sťažovateľov právny zástupca ďalej uviedol, že sa zúčastnil väčšej časti procesu, ktorý podľa jeho názoru nespĺňal všetky bežné požiadavky, pokiaľ ide o spravodlivosť a právo na obhajobu. Počas procesu bol sťažovateľ umiestnený v železnej kletke a jeho advokát sedel o päť metrov ďalej od neho, takže nemohli počas procesu spolu komunikovať. Žiadostiam sťažovateľovho advokáta, aby sa proces viedol v lotyšskom jazyku a aby dostal preklady správ z vyšetrenia duševného stavu vo Fínsku, sa nevyhovelo. Sťažovateľovho advokáta predseda súdu dvakrát prerušil a bola mu uložená pokuta za pohrdanie súdom, keď požiadal, aby bol predseda súdu vymenený pre zaujatosť.

Príslušné vnútroštátne právne predpisy a prax

Podľa zmluvy z roku 1974 osoba podozrivá z únosu civilného lietadla, ktoré je úradne evidované v jednej a ktoré pristálo v druhej krajine, musí byť vrátená do krajiny, v ktorej je lietadlo úradne evidované, ak je podozrivá osoba občanom tejto krajiny.

Vydanie založené na zmluve z roku 1974 sa riadi zákonom o osobitných prípadoch vrátenia osôb, ktoré sú vinné z únosu civilného lietadla (*laki 336/75 siviili-ilma-aluksen kaappaukseen syyllystyneiden henkilöiden palauttamisesta, lag 336/75 om återförande i vissa fall av personer som gjort sig skyldiga till kapning av civil luftfartyg*; ďalej len „zákon z roku 1975“), ako aj zákonom o vydávaní. V prípadoch vydania, ktoré spadajú pod § 13 až 25 zákona z roku 1975 a pod § 34 zákona o vydávaní, sa musia, pokiaľ sú aplikovateľné, uplatniť.

Paragraf 16 ods. 1 zákona o vydávaní ustanovuje:

„Ak osoba, o ktorej vydanie sa žiada, počas vyšetrovania alebo v žiadosti podanej ministerstvu spravodlivosti ešte pred rozhodnutím tvrdí, že zákonné podmienky na vydanie nie sú splnené, ministerstvo musí, ak nie je žiadosť o vydanie ihneď zamietnutá, predtým ako rozhodne, požiadať o vyjadrenie Najvyšší súd. Ministerstvo môže požiadať o vyjadrenie aj v iných prípadoch, ak je to potrebné.“

Paragraf 17 zákona o vydávaní ustanovuje:

„Najvyšší súd prešetrí, majúc na zreteli § 1 – 10 alebo iné ustanovenia v medzinárodných zmluvách, ktorými je Fínsko viazané, či možno žiadosti o vydanie vyhovieť. Ak Najvyšší súd zistí prekážku vydania, žiadosti nemožno vyhovieť.“

Podľa § 12 ods. 4 zákona o vydávaní vláda môže, ak vyhovie žiadosti o vydanie, ur-

čiť podmienky, za ktorých sa má vydanie uskutočniť. V prípadoch, ktoré spadajú pod zákon z roku 1975, však vláda môže určiť iba podmienky s cieľom zabrániť tomu, aby nebola vydaná osoba stíhaná alebo potrestaná za žiadny trestný čin, ktorý spáchala pred svojím vydaním okrem únosu lietadla alebo ďalej vydaná do tretej krajiny.“

Podľa časti 1, § 21 zákona o predsúdnych donucovacích prostriedkoch je súd povinný, keď posíla podozrivého späť do vyšetrovacej väzby, a za predpokladu, že preskúmanie obvinení sa ešte nezačalo, rozhodnúť, kedy sa bude proces konať. Ten sa musí konať do štyroch týždňov, ale súd môže z osobitne závažných dôvodov odložiť proces o dva týždne za predpokladu, že o to požiada prokurátor pred dňom, keď sa má proces konať. Proti odkladu termínu konania pojednávania nie je prípustné odvolanie. Podľa fínskych právnych predpisov však možno podať mimoriadne odvolanie (*kantelu, klagan*) na základe namietanej procesnej chyby súdu.

ŠŤAŽNOSTI

1. Sťažovateľ namietal, že odmietnutie azylu vo Fínsku a jeho vydanie do Sovietskeho zväzu bolo porušením článku 3 Dohovoru. Uviedol, že už počas umiestnenia vo vojenskej nemocnici bol podrobený zaobchádzaniu v rozpore s týmto článkom. Ďalej sa odvolával na nesprávnu diagnózu, podľa ktorej bol duševne chorý. Uviedol, že vláda, pri svojom rozhodnutí vydať ho, nepožiadala o zrušenie tejto diagnózy, ktorú neoprávnene stanovili sovietske orgány. Preto teraz riskuje, že zostane v ústave pre duševne chorých. Nemocnice pre duševne chorých a psychiatrie sa donedávna v Sovietskom zväze využívali na umlčanie disidentov. Výška trestu, ktorá sa uplatňovala pri odsúdení únoscov lietadiel v predchádzajúcich prípadoch, ako aj právna prax týkajúca sa únosov lietadiel sú neľudské a výkon sankcií bol tak ponižujúci ako aj neľudský. Nedávny pozitívny vývoj v Sovietskom zväze sa ešte nedotkol vojska, väznic alebo nemocníc pre duševne chorých.
2. Sťažovateľ uviedol, že vzhľadom na skutočnosť, že zatykač na jeho uväznenie vydala KGB, ho vydanie vystavilo vážnemu riziku, že tento prípad súd neprejedná podľa podmienok, ktoré ustanovuje článok 6 ods. 1 Dohovoru. Tvrdil, že súdne procesy v Sovietskom zväze nespĺňajú, ako je všeobecne známe, štandard, ktorý ustanovuje článok 6 Dohovoru. Nato dodal, že proces, ktorý sa konal 11. až 13. marca 1991, bol nespravodlivý a nerešpektoval jeho právo na obhajobu.
3. Sťažovateľ uviedol, že nebol bez meškania informovaný o povahe a dôvodoch obvinení vznesených proti nemu. Namietal porušenie článku 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru.
4. Sťažovateľ uviedol, že z dôvodu odkladu procesu vo Fínsku nebola jeho vec prejednaná v primeranej lehote. Namietal porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru.
5. Sťažovateľ nakoniec uviedol, že dôvody uvedené na odklad procesu vo Fínsku boli porušením článku 18 Dohovoru.

KONANIE PRED EURÓPSKOU KOMISIOU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Sťažnosť bola predložená 9. júla 1990 a zaregistrovaná v ten istý deň.

Dňa 10. júla 1990, po žiadosti sťažovateľa o predbežné opatrenie, Komisia podľa pravidla 36 Rokovacieho poriadku Komisie rozhodla nepožiadať vládu, aby dočasne pozastavila rozhodovací proces o vydaní sťažovateľa počas posúdenia prijateľnosti prípadu zo strany Komisie.

Po vydaní rozhodnutia o vydaní sťažovateľa tento 24. júla 1990 požiadal, aby Komisia odporučila vláde, aby pozastavila výkon tohto rozhodnutia počas prešetrovania prípadu zo strany Komisie. Dňa 25. júla túto žiadosť predseda Komisie zamietol.

Dňa 5. októbra 1990 Komisia rozhodla, že oznámenie o tejto sťažnosti sa podá príslušnej vláde a že požiada sporové strany, aby predložili písomné vyjadrenia o prijateľnosti a skutkovej podstate sťažnosti.

Po predĺžení stanovenej lehoty vláda predložila vlastné vyjadrenie 9. januára 1991. Stanovisko sťažovateľa k vyjadreniu vlády bolo predložené 27. februára 1991.

Sťažovateľ predložil ďalšie vyjadrenie 20. marca a 20. mája 1991 a vláda 2. apríla 1991.

PRÁVNÝ STAV

1. Sťažovateľ uviedol, že zamietnutie azylu vo Fínsku a jeho vydanie do Sovietskeho zväzu bolo porušením článku 3 Dohovoru.

Článok 3 Dohovoru hovorí:

„Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“

Vláda vyhlásila, že sťažnosť je zjavne nepodložená. Článok 3 Dohovoru by mohol prichádzať do úvahy iba v prípade objektívnych skutočností naznačujúcich bezprostredne hroziace riziko zlého zaobchádzania v prijímajúcej krajine. Je na sťažovateľovi, aby predložil *prima facie* dôkazy, ktoré preukážu, že má vážne a podstatné dôvody, aby sa obával zaobchádzania v rozpore s článkom 3 Dohovoru. Je všeobecne známe, že situácia v oblasti ľudských práv sa v Sovietskom zväze počas druhej polovice osemdesiatych rokov výrazne zlepšila. Toto sa *inter alia* odzrkadlilo v zaobchádzaní s väzňami svedomia. Navyše v Sovietskom zväze nastali v oblasti súdnolekárskej psychiatrie výrazné zmeny. Skutočnosť, že sťažovateľ v čase, keď bol vydaný, riskoval v Sovietskom zväze trestné stíhanie a konanie, vrátane súdnolekárskych vyšetrovaní duševného stavu, sama osebe nenastoluje problém podľa článku 3 Dohovoru. Preto tu neexistoval dôvod predpokladať, že ak bude sťažovateľ vydaný, bude mučený alebo že sa s ním v Sovietskom zväze bude inak zle zaobchádzať.

Vláda ďalej uviedla, že zmluva z roku 1974, ktorá sa uplatnila v sťažovateľovom prípade, nevytvára sama osebe porušenie článku 3 Dohovoru. Znenie zmluvy z roku 1974 bezpochyby neuvádza podstatu článku 3 Dohovoru. Je však jasné, že neskôr prijaté záväzky v oblasti ľudských práv zo strany Fínska majú prednosť pred zmluvou z roku 1974.

Vláda ďalej uviedla, že napriek tomu, že zmluva z roku 1974 nepovoľuje žiadne výhrady, pokiaľ ide o trest smrti, ktorý povoľuje Trestný zákon Lotyšska, nevylučuje takéto výhrady, kde ich vyžadujú medzinárodné alebo iné záväzky vydávajúceho štátu. Pretože únos lietadla nemal za následok žiadne straty na životoch alebo vážne ublíženie na zdraví, sťažovateľ nečelil riziku trestu smrti. Vláda sa v tomto bode odvoláva na vyjadrenie Najvyššieho súdu o vydaní, v ktorom sa zaoberala osobitne vylúčením trestu smrti.

Vláda sa ďalej odvolala na tresty uložené v Sovietskom zväze dvom iným únoscom lietadiel, ktorí boli vydaní jednotlivo v priebehu roka 1990 zo Švédska a Fínska. Boli odsúdení jeden na tri a druhý na štyri roky väzenia s podmieneným odkladom. Tieto rozsudky sa musia považovať za mierne.

Pokiaľ ide o sťažovateľovo tvrdenie, že predtým bol v Sovietskom zväze uznaný za duševne chorého, kým po vyšetrení vykonanom vo Fínsku bol uznaný za duševne zdravého, vláda tvrdila, že toto nie je žiadny dôkaz zneužitia psychiatrie. Navyše ťažko možno pre vydávajúcu krajinu dopredu stanoviť požiadavky, pokiaľ ide o to, ako sa má diagnostikovať duševný stav vydávanej osoby v budúcnosti. To isté platí pre právne posúdenie duševného stavu vydávanej osoby v čase, keď spáchala zločin, pretože otázka trestnoprávnej zodpovednosti sa musí rozhodnúť v rámci každého jednotlivého právneho systému. Pre vydávajúcu krajinu by bolo nevhodné, ak nie nemožné diktovať špeciálne podmienky v tomto smere. Preto najviac čo môže urobiť vydávajúca krajina, je zabezpečiť, že nasledujúci proces v prijímajúcej krajine bude dostatočne monitorovaný, aby sa vopred zabránilo možnému riziku zneužitia. Vláda tvrdí, že v tejto veci urobila všetko, čo bolo treba.

Sťažovateľ uviedol, že rozhodnutie vlády o jeho vydaní akoby vyjadrovalo podporu sovietskemu vedeniu. Pokiaľ ide o údajne mierne tresty, ktoré boli uložené iným únoscom lietadiel, uviedol, že jeho situácia je odlišná, pretože bude čeliť procesu v Lotyšsku, kde Sovietsky zväz nedávno použil ozbrojené sily proti lotyšským demokratickým organizáciám. Nakoniec uviedol, že opomenutie trestu smrti v zmluve z roku 1974 vyjadruje do neba volajúci rozpor medzi zmluvou z roku 1974 a Dohovorom.

Komisia po prvé pripomína, že podľa jej ustálenej judikatúry právo na azyl a právo nebyť vyhostený alebo nebyť vydaný nie sú samy osebe zahrnuté medzi práva a slobody, ktoré ustanovuje Dohovor, ale že vyhostenie z krajiny alebo vydanie osoby môže napriek tomu za určitých výnimočných okolností nastoliť problém podľa Dohovoru, najmä podľa článku 3. V prípade Soering (pozri rozsudok Soering zo 7. júla 1989, Séria A, č. 161, str. 35 – 36, ods. 91) Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) uviedol toto:

„Stručne, rozhodnutie zmluvného štátu vydať utečenca môže mať za následok aplikáciu článku 3 Dohovoru a tak založiť zodpovednosť štátu podľa Dohovoru, ak existujú podstatné dôvody predpokladať, že vydaním bude utečenec čeliť reálnemu riziku, že bude v dožadujúcej krajine podrobený mučeniu alebo neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu. Založenie tejto zodpovednosti nevyhnutne zahŕňa posúdenie podmienok dožadujúcej krajiny, či sú v rozpore s článkom 3 Dohovoru.“

Komisia tiež pripomína, že podľa judikatúry Súdu zlé zaobchádzanie, v spojení s trestom musí dosiahnuť minimálnu hranicu závažnosti, ak má spadať pod článok 3 Dohovoru. Stanovenie tejto hranice závisí od všetkých okolností prípadu, tak ako je podstata a kontext zaobchádzania alebo trestu, spôsob a metódy jeho vykonania, dĺžka jeho trvania, fyzické a duševné následky a v niektorých prípadoch pohlavie a zdravotný stav obete (pozri citovaný rozsudok Soering, str. 39, ods. 100). Komisia ďalej pripomína, že ak sa majú o trestu alebo zaobchádzaní, pripojiť slová „neľudské“ alebo „ponižujúce“, utrpenie alebo poníženie, ktoré zahŕňajú, musí v každom ohľade prekračovať ten nevyhnutný prvok utrpenia alebo poníženia, ktorý je neodmysliteľný pre danú formu zákonitého trestu (pozri rozsudok Tyrer z 25. apríla 1978, Séria A, č. 26, str. 14 – 15, ods. 29 – 30).

Komisia preskúmala sťažovateľove tvrdenia a dokumenty ako predložené na podporu jeho sťažnosti. Poznamenáva, že existencia rizika zlého zaobchádzania v prípade vydania sa má posúdiť primárne na základe skutočností, ktoré boli známe alebo mali byť známe vydávajúcej krajine v čase vydania. Pozornosť sa však môže venovať aj informácii, ktorá vyšla najavo po vydaní, pretože taká informácia môže mať význam pre potvrdenie alebo vyvrátenie zhodnotenia, ktoré urobila vydávajúca krajina, alebo pre opodstatnenosť strachu vydávanej osoby (pozri rozsudok Cruz Varas a iní z 20. marca 1991, Séria A, ods. 76).

V tomto prípade je Komisia toho názoru, že informácie, ktoré mala fínska vláda k dispozícii v čase vydania rozhodnutia o vydaní o osobnej situácii sťažovateľa a o vývoji v Sovietskom zväze, nepoukazovali na to, že sťažovateľ bude po vydaní vystavený skutočnému riziku takého zaobchádzania, ktoré je v rozpore s článkom 3 Dohovoru. Informáciu, ktorú potom zabezpečil právny zástupca sťažovateľa o sťažovateľom procese, usvedčení a odsúdení, nemožno považovať za preukazujúcu, že sťažovateľ bol alebo pravdepodobne bude podrobený zaobchádzaniu alebo trestu takej závažnosti, že by sa to považovalo za „neľudské“ alebo „ponižujúce“ v zmysle článku 3 Dohovoru.

Z toho vyplýva, že táto časť sťažnosti je zjavne nepodložená v zmysle článku 27 ods. 2 Dohovoru.

2. Sťažovateľ tvrdil, že jeho vydanie by preňho znamenalo vážne riziko spočívajúce v tom, že jeho prípad by neprejednal súd v súlade s podmienkami ustanovenými v článku 6 ods. 1 Dohovoru. Potom, ako prebehol súd, tvrdil, že požiadavka spravodlivosti a právo na obhajobu boli zanedbané po viacerých stránkach.

Článok 6 ods. 1 Dohovoru ustanovuje v svojej pre tento prípad podstatnej časti:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne ... o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.“

Vláda uviedla, že sťažnosť je zjavne nepodložená. Sťažovateľ nedokázal tvrdenie, že zapojenie KGB do tohto prípadu by urobilo jeho proces nespravodlivým.

Vláda pripustila, že trestný proces v Sovietskom zväze nebol plne v súlade s požiadavkami, ktoré ustanovuje článok 6 Dohovoru. Tento súlad sa však nemohol požadovať ako podmienka vydania z členského štátu do inej krajiny. Vláda sa odvolala na rozhodnutie Komisie o sťažnosti č. 10308/83 (rozhodnutie z 3. mája 1983, D. R. 36, str. 209 – 235, na str. 232), v ktorom sa výslovne rozhodlo, že nesúlad prijímajúcej krajiny s garanciami, ktoré ustanovuje článok 6 Dohovoru, neurobí sám osebe vydanie neľudským zaobchádzaním. V každom prípade tu nebol žiadny dôvod pochybovať o tom, že sťažovateľov proces bude spĺňať minimálne požiadavky ustanovené v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach, ktorého je Sovietsky zväz zmluvnou stranou.

Podľa informácie, ktorú mala vláda k dispozícii, sa očakávalo, že sťažovateľ bude v Sovietskom zväze čeliť normálnemu trestnému procesu. Tento mal byť prístupný verejnosti, tlačí a pozorovateľom z medzinárodných organizácií, ktoré sa zaoberajú ľudskými právami. Navyše sa sťažovateľovi v Sovietskom zväze poskytlo právne zastúpenie. Jeho právny zástupca v konaní pred Komisiou mal byť informovaný o dátume a mieste konania procesu, len čo vláda dostane túto informáciu.

Sťažovateľ uviedol, že o trestných prípadoch, ktoré prešetruje KGB, rozhoduje Najvyšší súd ako prvá a jediná inštancia. Tieto procesy nie sú také verejné ako tie, ktoré sa konajú pred inými súdmi.

Komisia znovu pripomína, že v prípade Soering Súd nevylúčil, že výnimočne by mohla byť nastolená otázka podľa článku 6 pri rozhodnutí o vydaní za okolností, keď utečenec utrpel alebo keď riskuje, že utrpí hrubé odoprenie spravodlivého procesu v prijímajúcej krajine (pozri už spomínaný rozsudok Soering, str. 45, ods. 113).

V tomto prípade je Komisia toho názoru, že informácia, ktorú má k dispozícii o situácii panujúcej v roku 1990, pokiaľ ide o systém trestnej spravodlivosti, s ktorým mal byť sťažovateľ po vydaní konfrontovaný, nie je dostačujúca na konštatovanie, že sťažovateľov prípad má takýto výnimočný charakter.

Z toho vyplýva, že táto časť sťažnosti je tiež zjavne nepodložená v zmysle článku 27 ods. 2 Dohovoru.

3. Sťažovateľ tvrdil, že nebol bez meškania informovaný o obvineniach, ktoré boli proti nemu vznesené. Tvrdí, že bol porušený článok 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu;“

Vláda uviedla, že už počas prvého výsluchu zo strany polície 19. júna 1990 bol sťažovateľ informovaný o obvineniach vznesených proti nemu. Žiadosť o zatykač, ktorá bola predložená Mestskému súdu v Helsinkách 21. júna 1990, obsahovala opísanie trestného činu a údajné skutočnosti jeho spáchania. Neskoršie sťažovateľ priznal konkrétne opísanie obvinení. Potom 13. júla 1990 sa sťažovateľ dostavil pred Okresný súd vo Vantaa. V obidvoch prípadoch ho sprevádzal právny zástupca a tlmočník.

Komisia v prvom rade poznamenáva, že vzhľadom na okolnosti si sťažovateľ musel byť ihneď vedomý podstaty obvinení vznesených proti nemu. Navyše 21. júna 1990, čo bolo dva dni po jeho príchode do Fínska, sa konal výsluch pred Okresným súdom vo Vantaa, na základe ktorého bol poslaný späť do vyšetrovacej väzby. Na tomto výsluchu bol prítomný sťažovateľ, ako aj jeho právny zástupca a tlmočník. Nemôžu tu byť pochybnosti o tom, že pri tejto príležitosti sťažovateľ získal úplné informácie o obvineniach vznesených proti nemu.

Na základe týchto okolností Komisia je toho názoru, že nebol porušený článok 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru.

Z toho vyplýva, že táto časť sťažnosti je zjavne nepodložená v zmysle článku 27 ods. 2 Dohovoru.

4. Sťažovateľ namietal, že z dôvodu odkladu procesu vo Fínsku nebola jeho vec prejednaná v primeranej lehote. Namietal porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru.

Vláda uviedla, že sťažnosť je zjavne nepodložená. Uviedla, že primeranosť lehoty na prejednanie veci sa musí posudzovať ako celok. V tomto prípade bola zvlášť závažným dôvodom na odklad procesu, ako je uvedené v rozhodnutí okresného súdu, na jednej strane nevyhnutnosť poskytnúť prokurátorovi dostatok času na prípravu žaloby a na druhej strane problematickosť prebiehajúceho konania o žiadosti o vydanie. Vyšetrovanie sa ďalej skomplikovalo vinou správania sa sťažovateľa. Zvlášť skutočnosťou, že sa zabarikádoval v cele asi na jeden týždeň, odmietajúc akúkoľvek spoluprácu s orgánmi. Policajné záznamy a ďalšie vyšetrovacie spisy neboli pripravené pre prokurátora skôr ako 11. júla 1990. Navyše ak by sa okresnému súdu predniesla formálna obžaloba, bolo by bývalo z hľadiska sudcovskej nezávislosti pre výkonnú moc zložité zasiahnuť do procesu vydaním rozhodnutia o vydaní. Na druhej strane prieťahy pri vydaní rozhodnutia o vydaní škásti zavinila skutočnosť, že vláda chcela preštudovať pozorne dopad svojich medzinárodných záväzkov podľa Dohovoru na tento prípad. V tomto prípade bolo trestné konanie zastavené, len čo boli súdne orgány informované o vydaní rozhodnutia o vydaní. Dňa 24. júla 1990 bol zmenený právny základ sťažovateľovho pozbavenia slobody, pretože bol od tohto dňa pozbavený slobody na základe zákona o vydaní. Takto doba, ktorá sa má vziať do úvahy pri určovaní, či dĺžka trestného konania prekročila požiadavky ustanovené v článku 6 ods. 1 Dohovoru, plynie od 21. júna do 24. júla 1990. Takáto dĺžka nie je porušením článku 6 ods. 1 Dohovoru.

Komisia pripomína, že primeranosť dĺžky pojednania veci sa má posudzovať vo svetle všetkých okolností prípadu, a majú na zreteli kritériá, ktoré sú stanovené v judikatúre Súdu, najmä zložitosť prípadu a správanie sa sťažovateľa a príslušných orgánov (pozri posledne vynesený rozsudok v prípade Vernillo z 20. februára 1991, ktorý bude uverejnený v sérii A). V tomto prípade Komisia poznamenáva, že hoci sa trestné stíhanie vo Fínsku začalo, bolo zastavené vydaním sťažovateľa do Sovietskeho zväzu.

Majúc na zreteli judikatúru orgánov Dohovoru Komisia je toho názoru, že nebolo porušené právo sťažovateľa na pojednanie veci v primeranej lehote v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru.

Z toho vyplýva, že táto časť sťažnosti je zjavne nepodložená v zmysle článku 27 ods. 2 Dohovoru.

5. Sťažovateľ nakoniec tvrdil, že rozhodnutie okresného súdu o odklade procesu bolo založené na tvrdení prokurátora, že nemá dostatok času na prípravu obžaloby. Takýto výklad Dohovoru bol pre sťažovateľa škodlivý. Sťažovateľ namieta porušenie článku 18 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„Obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené práva a slobody, nesmú sa využívať na iný účel než na ten, na ktorý boli určené.“

Vláda si dovoľuje vyhlásiť, že sťažnosť je nekompatibilná *rationae materiae* s ustanoveniami Dohovoru, pretože sa zdá byť založená na tvrdení, že skutočným motívom prokurátora na dovolávanie sa Dohovoru, aby dosiahol odklad procesu, bolo pripraviť sťažovateľa o jeho práva. Naopak, žiadosť sa urobila v záujme sťažovateľa, pretože prokurátor argumentoval, že v krátkom čase, ktorý mal k dispozícii, by bolo pre neho ťažké pripraviť obžalobu, ktorá by spĺňala požiadavky podľa článku 6 ods. 3 písm. a) a b) Dohovoru. V každom prípade účinok prokurátorovho argumentu bol asi okrajový, pretože súd vo svojom rozhodnutí neprihliadal na odvolanie sa na článok 6 Dohovoru.

Komisia nezistila porušenie článku 18 Dohovoru.

Z toho vyplýva, že táto časť sťažnosti je zjavne nepodložená v zmysle článku 27 ods. 2 Dohovoru.

Z TÝCHTO DÔVODOV KOMISIA JEDNOHLASNE

vyhlasuje sťažnosť za neprijateľnú.

C. A. NØRGAARD
predseda Komisie

J. RAYMOND
zastupujúci tajomník Komisie